

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

FEATURES OF THE ACTIVITIES OF THE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT TEAM FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

У статті наголошено, що важливим питанням сьогодення є забезпечення своєчасного та відповідного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами впродовж усіх вікових етапів їхнього індивідуального розвитку.

Зазначено, що психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, яка спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Розглянуто особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Проведено аналіз фахової та науково-педагогічної літератури, який дає підстави стверджувати, що проблеми розвитку, навчання, виховання дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти досліджуються значною кількістю науковців, як зарубіжних, так і вітчизняних.

Визначено, що у центрі уваги команди психолого-педагогічного супроводу є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, збереження конфіденційності та недопущення дискримінації і порушення її прав.

Розкрито основні напрями психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти, а саме: попередження виникнення проблем розвитку дитини; допомога дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання і виховання; психологічне забезпечення індивідуальних освітніх програм; розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків і педагогів.

Висвітлено завдання та основні технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти, які сприятимуть комплексному підходу всіх учасників команди до планування і реалізації корекційно – розвивальних заходів, тісної взаємодії фахівців різних профілів, педагогів, здобувачів освіти та батьків, а також реалізації їх спільної мети – соціалізації дитини в освітнє середовище.

Ключові слова: інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічний супровід, команда психолого-педагогічного супроводу, заклад загальної середньої освіти.

The article emphasizes that an important issue today is the provision of timely and appropriate psychological and pedagogical support for children with special educational needs throughout all age stages of their individual development.

It is noted that the psychological and pedagogical support of a child with special educational needs in an educational institution with inclusive education is a mutually coordinated complex activity of a team of specialists and the child's parents, which is aimed at creating the necessary conditions that contribute to the development of the child's personality, assimilation of knowledge, skills and abilities, successful adaptation, rehabilitation, self-realization and integration into society.

The peculiarities of the activity of the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs in institutions of general secondary education with inclusive education are considered.

An analysis of professional and scientific-pedagogical literature has been conducted, which gives grounds for asserting that the problems of development, education, and upbringing of children with special educational needs in institutions of general secondary education are studied by a significant number of scientists, both foreign and domestic.

It was determined that the focus of the team of psychological and pedagogical support is the child, the observance and defense of his interests, respect for individual characteristics, preservation of confidentiality and prevention of discrimination and violation of his rights.

The main directions of psychological and pedagogical support in the system of inclusive education are disclosed, namely: prevention of problems of child development; helping the child in solving the actual tasks of development, education and upbringing; psychological support of individual educational programs; development of psychological and pedagogical competence of parents and teachers.

The tasks and main technologies of psychological and pedagogical support in the system of inclusive education, which will contribute to the comprehensive approach of all team members to the planning and implementation of corrective and developmental measures, the close interaction of specialists of various profiles, teachers, students and parents, as well as the realization of their common goal – socialization of the child in the educational environment.

Key words: inclusive education, children with special educational needs, psychological and pedagogical support, team of psychological and pedagogical support, general secondary education institution.

УДК 373-056.21.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.16>

Олефір Н.В.,

ст. викладач кафедри загальної та спеціальної педагогіки
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

Слободенюк О.О.,

ст. викладач кафедри загальної та спеціальної педагогіки
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

Пісковенко А.О.,

ст. викладач кафедри загальної та спеціальної педагогіки
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Важливим питанням сьогодення є забезпечення своєчасного та відповідного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами впродовж усіх вікових етапів їхнього індивідуального розвитку.

Якість освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти значною мірою залежить від того, наскільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. І якщо робота в таких закладах буде правильно спланована та проводитись систематично, то це забезпечить захист права кожної дитини, а особливо дитини з особливими освітніми потребами, на отримання якісної освіти. Саме тому, питання забезпечення якісного психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами є одним з першочергових завдань закладів загальної середньої освіти [3, с. 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В нашій державі вивченням питань щодо змісту та організації психолого-педагогічного супроводу навчання дітей з особливими освітніми потребами займається низка вчених, зокрема І. Горбенко, Е. Данілавичюте, В. Жук, С. Кульбіда, С. Литовченко, О. Таранченко, О. Вовченко, В. Шевченко, Ю. Найда та інші.

Проведений нами аналіз науково-педагогічної літератури та нормативно-правових джерел доводить, що вивчення вітчизняними науковцями зарубіжного досвіду впровадження інклюзивної освіти в школах дозволило в подальшому визначитися з функціями членів команди психолого-педагогічного супроводу та їх діяльністю на основі врахування особливостей системи освіти в Україні.

Мета статті – теоретично обґрунтувати напрями, завдання, основні технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Ступінь участі дитини з особливими освітніми потребами в соціальному житті залежить від багатьох чинників, і перш за все, від своєчасного та якісного психолого-педагогічного супроводу дитини, який вона отримує впродовж усього періоду навчання в закладі загальної середньої освіти.

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, яка спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум [1].

Основні напрями психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти:

- попередження виникнення проблем розвитку дитини;
- допомога дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання і виховання;
- психологічне забезпечення індивідуальних освітніх програм;
- розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків і педагогів [5].

Безперечно, діти з особливими освітніми потребами вимагають спеціального підходу до їх навчання, розвитку, виховання, особливих педагогічних умов при організації навчальної і виховної діяльності за рахунок реалізації психолого-педагогічного супроводу. Відповідно до цього в процесі реалізації такого супроводу повинні бути визначені конкретні форми, зміст, технології діяльності фахівців: комплексна діагностика, розвиваюча і корекційна діяльність, консультування та освіта педагогів, батьків та інших учасників освітнього процесу [3, с. 31].

До основних технологій психолого-педагогічного супроводу відносяться:

- побудова адекватної можливостям дитини послідовності і глибини подачі програмного матеріалу в контексті адаптації освітньої програми для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами по кожній окремії компетенції або по предмету;
- технологія проведення міждисциплінарних консилиумів фахівців, що в свою чергу сприяє вибудовуванню пріоритетів і визначенню стратегії медичного та психолого-педагогічного супроводу, як в конкретні моменти, так і на тривалі періоди, а також оцінці ефективності тієї чи іншої стратегії супроводу;
- технологія оцінки особливостей і рівня розвитку дитини, з виявленням причин і механізмів його проблем, для створення адекватної абілітації та супроводу дитини та її сім'ї;
- технологія внутрішньо групових взаємин, для вирішення завдань супроводу всіх суб'єктів інклюзивного освітнього простору;
- технологія розвиваючої роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, при необхідності, з іншими суб'єктами інклюзивного освітнього простору;
- технологія підтримки учасників освітнього процесу (педагогів, батьків), психологічної роботи з батьківськими і вчительськими очікуваннями [7, с. 7].

Неабияке значення в отриманні якісних результатів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами має координованість впливів усієї створеної команди психолого-педагогічного супроводу на учнів.

У центрі уваги команди є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності та недопущення дискримінації і порушення її прав [4].

Склад команди психолого-педагогічного супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з особливими освітніми потребами.

До складу КППС входять:

– *постійні учасники*: директор або заступник директора з навчально-виховної роботи; вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі-предметники, асистент вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, корекційний педагог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог, батьки дитини;

– *залучені фахівці*: медичний працівник школи, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, спеціалісти служби у справах дітей, фахівець ІРЦ [4].

Чимало залежить і від комплексного підходу всіх членів команди до планування й реалізації корекційно-розвивальних заходів та створення індивідуальної програми розвитку, в якій не лише закріплено вимоги щодо організації навчання та виховання дитини, а й визначено характер освітніх послуг та форм підтримки.

Команда психолого-педагогічного супроводу вирішує такі завдання:

– розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР) для кожної дитини з ООП, моніторинг його виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини;

– визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку інклюзивно-ресурсного центру, та надання цих послуг;

– надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;

– моніторинг створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище;

– консультативна робота з батьками або законними представниками дітей з ООП щодо особливостей їх навчання та виховання;

– проведення інформаційно-просвітницької роботи в закладі освіти серед педагогічних працівників, батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини, формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП;

– захист прав осіб з інвалідністю у випадку виявлення психотравмуючих обставин та/ або ризику для життя і здоров'я дитини [6].

Зазначимо, що у Примірному положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (наказ МОН від 08.06.2018 року № 609) визначено **основні функції учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами** [2].

Адміністрація закладу освіти (директор або заступник директора з навчально-виховної роботи):

– формування складу команди супроводу;

– призначення відповідальної особи щодо координації розроблення ІПР;

– організація роботи команди супроводу;

– контроль за виконанням висновку ІРЦ;

– залучення фахівців (в тому числі фахівців ІРЦ) для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП;

– контроль за виконанням завдань учасниками Команди супроводу своїх функцій;

– розроблення спільно з іншими учасниками Команди супроводу індивідуального навчального плану дитини з ООП;

– залучення батьків дитини з ООП до розроблення і погодження ІПР;

– оцінка діяльності педагогічних працівників, залучених до реалізації ІПР;

– моніторинг виконання ІПР.

Практичний психолог:

– вивчення та моніторинг психічного розвитку дитини з ООП;

– психологічний супровід дитини з ООП;

– надання корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП згідно з ІПР;

– надання рекомендацій, консультацій та методичної допомоги педагогічним працівникам закладу освіти у роботі з дитиною з ООП;

– консультативна робота з батьками дитини з ООП;

– просвітницька робота щодо формування психологічної готовності в учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі.

Соціальний педагог:

– соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків;

– виявлення соціальних проблем, які потребують негайного вирішення, при потребі, направлення до відповідних фахівців з метою надання допомоги;

– вивчення соціальних умов розвитку дитини з ООП;

– соціалізація дитини з ООП, адаптація її у новому колективі;

– інформування дитини з ООП та її батьків про мережу закладів позашкільної освіти, залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей;

– надання рекомендацій учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів;

– захист прав дитини з ООП, за відповідним дорученням представлення її інтересів у відповідних органах та службах.

Вчителі-дефектологи (вчитель-логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, олігофренопедагог), *вчитель-реабілітолог*:

- надання корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП, згідно ІПР;
- моніторинг досягнень у відповідній сфері розвитку дитини, згідно ІПР;
- надання рекомендацій педагогічним працівникам щодо особливостей організації освітнього процесу, реалізації корекційно-розвиткових цілей в процесі навчання, технології для досягнення кінцевих цілей навчання, визначених в ІПР та застосування адаптацій (модифікацій);
- консультативна робота з батьками дитини з ООП.

Вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі предметів:

- забезпечення освітнього процесу дитини з ООП з урахуванням особливостей її розвитку та ІПР;
- підготовка інформації для учасників засідання Команди супроводу про особливості навчально-пізнавальної діяльності дитини з ООП, її сильні сторони та потреби, результати виконання дитиною навчальної програми/освітнього плану;
- участь у підготовці індивідуального навчального плану дитини з ООП;
- розробка індивідуальної навчальної програми в закладі загальної середньої освіти;
- визначення спільно з іншими педагогічними працівниками рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР;
- створення належного мікроклімату в колективі;
- надання інформації батькам про стан засвоєння навчальної програми/освітнього плану дитиною з ООП.

Асистент вчителя:

- спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб;
- участь в організації освітнього процесу дитини з ООП;
- участь у розробці ІПР;
- участь у підготовці індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми/індивідуального освітнього плану (для закладів дошкільної освіти);
- адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП;
- оцінка спільно з вчителем/вихователем рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР;
- підготовка інформації для учасників засідання Команди супроводу за результатами

спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб;

- надання інформації батькам, педагогічним працівникам щодо особливостей розвитку дитини з ООП.

Медичний працівник закладу освіти:

- інформування учасників Команди супроводу про стан здоров'я дитини та її психофізичні особливості;
- за необхідністю, здійснює збір додаткової інформації від батьків, закладу охорони здоров'я щодо стану здоров'я дитини.

Батьки дитини з ООП:

- доведення інформації про дитину (стиль, спосіб навчання, успіхи, труднощі у виконанні домашніх завдань);
- прийняття участі у роботі Команди супроводу, в тому числі залучення до складання ІПР;
- створення умов для навчання, виховання та розвитку дитини [2].

Отже, команда психолого-педагогічного супроводу утворюється з метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Висновки. Психолого-педагогічний супровід – це комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації.

Обґрунтовані нами напрями, завдання та основні технології психолого-педагогічного супроводу в системі інклюзивної освіти сприятимуть комплексному підходу всіх учасників команди до планування і реалізації корекційно – розвивальних заходів, тісній взаємодії фахівців різних профілів, педагогів, здобувачів освіти та батьків, а також реалізації їх спільної мети – соціалізації дитини в освітнє середовище.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти. URL: <http://posibnyk.nus.org.ua/theme-2-team-psychological-and-pedagogical-support-child/> (дата звернення: 11.10.2023)
2. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (дата звернення: 11.10.2023)
3. Олєфір Н. В. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. *Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах*: збірник наук. – метод. праць. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. Вип. 8. С. 31-32

4. Організація психолого-педагогічного супроводу. URL: https://osvita.ua/school/inclusive_education/84324/ (дата звернення: 11.10.2023)

5. Основні напрями психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання. URL: <https://vseosvita.ua/library/osnovni-naprami-psihologo-pedagogicnogo-suprovodu-inkluzivnogo-navcanna-4861.html> (дата звернення: 11.10.2023)

6. Психолого-педагогічний супровід дітей з інвалідністю в умовах інклюзивної освіти. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_2/33.pdf (дата звернення: 11.10.2023)

7. Скрипник Т. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навчально-наочний посіб. К. : ТОВ «Видавничий дім «Пляди», 2015. 56 с.